

DOI: 10.18524/2307-4558.2023.39.284913

УДК [811.111+821.111]’276.3-055.1-3Дж.Остін

ЯКОВЛЄВА Ольга Василівна,

доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов’янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 0487651600; моб.: +38 0674818898; e-mail: olga.yakovleva.1920@gmail.com; ORCID ID: 0000 0001 7686 7637.

СІЛІОН Катерина Георгіївна,

студентка 4 курсу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 050 5243593; e-mail: katesilion127@gmail.com; ORCID ID: 0009-0009-2772-2883.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ МАСКУЛІННОСТІ ГОЛОВНИХ ГЕРОЇВ РОМАНУ ДЖ. ОСТІН «ГОРДИСТЬ І УПЕРЕДЖЕНІСТЬ»

Анотація. *Мета* представленої розвідки — проаналізувати мовленнєву поведінку молодих чоловіків — головних героїв роману Дж. Остін «Гордість і упередженість» Чарльза Бінглі та Фіцвільєма Дарсі задля виявлення проявів мовного «патріархату» в англійському аристократичному суспільстві XIX ст. *Об’єктом* вивчення є різні типи маскулінності, втілені в образах Бінглі і Дарсі в контексті роману. *Предметом* дослідження є мовні прояви стереотипів маскулінності у поведінці головних героїв-чоловіків. *Результатами* дослідження *доведено*, що Дарсі та Бінглі репрезентують два різні типи маскулінності: традиційний стереотип англійського аристократа, витонченого й делікатного, представлено в мовленнєвій поведінці Бінглі; поведінка Дарсі на початку роману ілюструє традиційний стереотип маскулінності, а наприкінці роману помітні певні трансформації цього стереотипу, які зумовлені закоханістю героя,

зокрема його вихованням і прикладом батька, який був взірцем для сина, а також гарною освітою. Унаслідок цього Дарсі прислуховується до своїх почуттів і робить пропозицію дівчині з бідної родини, що було нетиповим для заможних аристократів англійського суспільства в XIX ст. Він віддав перевагу щасливому майбутньому, а не матеріальним цінностям. Герой здатний до глибокого самоаналізу, що стало результатом щирого вибачення за поведінку на початку стосунків із коханою дівчиною. *Перспективи* дослідження вбачаємо у подальшому вивченні стереотипів фемінності та маскулінності на матеріалі текстів як вітчизняної, так і зарубіжної жіночої прози.

Ключові слова: гендерна лінгвістика, жіноча література, гендерний стереотип, маскулінність, типи маскулінності.

Постановка проблеми. Питання рівності між чоловіками та жінками в різних сферах життя було актуальним в минулому, — що й стало об'єктом уваги для вітчизняної та зарубіжної так званої *жіночої літератури* в XIX ст., — актуальним воно є й зараз. Як справедливо писала в XX столітті Симона де Бовуар: бути жінкою означає для автономної людської істоти постійно стикатися з особливими проблемами [2, с. 298].

Різного роду проблеми, з якими стикалися жінки у світі, де хазяйнували чоловіки, були описані, зокрема, й у всесвітньо відомому романі Дж. Остін «Гордість і упередженість». Текст роману є невичерпним джерелом цікавого матеріалу з точки зору гендерної лінгвістики, яка активно досліджує гендерні ролі та стереотипи на матеріалі різножанрових текстів, акцентуючи увагу на мовних проявах маскулінності та фемінності.

Зв'язок проблеми з попередніми дослідженнями. Роман Джейн Остін «Гордість і упередженість» (англ. «Pride and Prejudice») побачив світ у 1813 році. Авторка почала роботу над романом, коли їй було менше двадцяти одного року, але видавці відклали рукопис більше ніж на п'ятнадцять років.

Авторський стиль Джейн Остін викликав значний дослідницький інтерес. Д. Грін, Дж. Горер, Л. Хартлі відзначали майстерність психологічної прози, підкреслюючи проникнення письменниці в глибинну психіку героїв, точне відображення процесів саморефлексії, знайомство читача зі світом підсвідомості людини через внутрішні монологи.

У кінці XX століття спадщину Остін вивчали І. Афоніна, М. Вотінцева, М. Вишневецька, деякі інші дослідники в аспекті перекладознавства, дослідження мовного аналізу лексики, стилістики, прагматики мовних одиниць. Цікавим у написанні художнього тексту є прийом *самоусунення автора*, внаслідок чого герої «саморозкриваються» у своїх монологах або діалогах [1].

Огляд попередніх досліджень. Об'єктом уваги лінгвістичних досліджень гендеру в нашій країні в останні роки ставали різні аспекти вивчення цього феномена: мовна особистість з точки зору гендерних проявів, рівень андроцентризму в мові, гендерні аспекти комунікації тощо. У наукових розвідках чітко окреслені напрями сучасної гендерної лінгвістики, зокрема: соціолінгвістичні, психолінгвістичні, лінгвокультурологічні та комунікативно-дискурсивні.

Монографія О. Тараненка присвячена аналізу проявів андроцентризму в мовах патріархальних і постпатріархальних суспільств [10]. Особливості гендерних досліджень в Україні схарактеризувала Ю. Маслова [6]. Аналіз лінгвістичних досліджень гендеру в нашій країні зробила О. Левченко [4]. Існуванню гендерної асиметрії та гендерної стереотипізації у різних мовах світу присвячена розвідка Л. Васильєвої [3]. Гендерну ідентичність на матеріалі англомовних постмодерністських текстів дослідила А. Марчишина [5]. Нашу увагу привертало мовне вираження гендерних стереотипів на матеріалі обрядового дискурсу [12] тощо.

Формулювання завдань. Мета представленої розвідки — проаналізувати мовленнєву поведінку молодих чоловіків — головних героїв роману Дж. Остін «Гордість і упередженість» Чарльза Бінглі та Фіцвільяма Дарсі з метою виявити прояви мовного «патріархату» в англійському аристократичному суспільстві XIX ст. Об'єктом дослідження були різні типи маскулінності, втілені в образах Бінглі й Дарсі в контексті роману; предметом — мовні прояви стереотипів маскулінності в поведінці головних героїв-чоловіків.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що пануюча в усіх сферах життя нерівність між жінками та чоловіками як у Західній Європі, так і у Східній примушувала жінок-письменниць у XIX ст. друкуватися під чоловічими псевдонімами. Яскравими прикладами є Жорж Санд, Джорж Еліот, Марко Вовчок та інші.

Просякнута патріархальними тенденціями фалоцентрична культура, як писала О. Забужко, не залишала жінкам простору для самовираження. Тому обрання чоловічого псевдоніму мало врівноважити можливості, «легітимізувати» жінку-автора в чоловічій культурі [9].

Відома всім англійська письменниця Джейн Остін також не підписувала твори справжнім іменем. На той час опублікувати роман, не підписавши його псевдонімом — це був ризик осуду й осміяння. Вважалося, що жінкам краще пасує швацька голка, ніж перо літератора — таке було загальне переконання тодішньої інтелігентної публіки. Творчість жінок сприймалася як «дамське рукоділля». Від осуду критиків авторці зі шляхетної родини зручніше було сховатися під псевдонімом чи маскою аноніма. Саме тому перший, виданий у 1811 році роман Джейн Остін «Розум і Чуття», був підписаний «By a Lady». Наступні три прижиттєві публікації: «Гордість і упередженість» (1813), «Менсфілд-парк» (1814) та «Емма» (1815) презентувалися як плоди уяви автора першого твору. Інкогніто збереглося і в посмертно виданих «Доказах розуму» (1817) та «Нортенгерському абатстві» (1818) [11].

Незважаючи на загальноприйняте в минулому твердження про вторинність жіночого письма як такого, що є маргінальним і маловартісним, Джейн Остін вважають «першою леді» англійської літератури. Її твори обов'язкові для вивчення у всіх коледжах та університетах Великобританії. Джейн Остін була першою європейською письменницею, яку визнали інші класики світової літератури (наприклад, О. Бальзак і У. Теккерей). Великим шанувальником її таланту був Вальтер Скотт. Її до тепнність і вміння правдиво зобразити англійське суспільство досі викликає захоплення у критиків і читачів [8]. Джейн Остін у своїх романах намагалася об'єктивно та іронічно зобразити проблеми патріархального суспільства, перші паростки емансипації та зародження фемінізму.

У світі, де все залежало від чоловіків, життя вирувало навколо них, а молоді незаміжні дівчата в той час мали єдине й найбільше бажання — сподобатися багатим чоловікам, які змогли б забезпечити їм безбідне існування.

Роман Остін починається зі слів, які іронічно підкреслюють важливість одруження для дівчат, і, в той же час, їх жорстоку боротьбу за заможних джентльменів: *Загальноновизнаною істиною є те, що одинак — та ще й при грубеньких грошах — неодмінно мусить прагнути одружитися* [7, с. 2]. Подальший текст роману дає підстави виокремити два типи чоловіків, які хотіли одружитися. Перші шукали собі гарну домогосподарку, тиху та спокійну дружину, лагідну і дбайливу мати своїх майбутніх дітей, покірну жінку, яка буде підкорена чоловіком і ніколи не суперечитиме йому. Другий тип представників молодих англійців, навпаки, прагнув знайти розумну дівчину, яка вміла б вести діалог на цікаві для нього теми, знала б, як відповісти на його запитання, кмітливу й горду леді, з якою точно не буде сумно прожити все життя. Очевидно, що більшість чоловіків патріархального суспільства належали до першого типу. А юних леді в той час виховували в дусі покірності і потреби догоджати чоловікам. Хто ж у такій ситуації буде шукати діамант, якщо навкруги так багато ізумрудів?

У тексті роману Дж. Остін «Гордість і упередженість» сутність традиційних гендерних стереотипів англійського суспільства XIX ст. реалізовано в детальному описанні ситуацій, які яскраво демонструють чіткий розподіл ролей і функцій представників обох статей у британському середовищі тієї епохи. Важливими для представленого лінгвістичного дослідження стали численні мовні засоби, що використовувала авторка для правдивого віддзеркалення стосунків між чоловіками та жінками різного віку, достатку, соціального статусу тощо. У першу чергу, це стосується лексичних одиниць, паремій, афоризмів, мікротекстів, що демонструють взаємні стосунки між чоловіками та жінками, що було в ті часи жорстко регламентовано й контролювано. Неабиякий інтерес у цьому плані представляє і репрезентація гендерно маркованого тиску та прихованого насильства у мовленнєвій поведінці представників чоловічої статі.

Чарльз Бінглі — заможний холостяк, який проживає своє життя, працюючи та інколи мандруючи із сестрами і товаришем. Найперше, що ми дізнаємося про нього, це те, що він надзвичайно вихована людина, тактовний та уважний до всіх, що одразу зробило його найбажанішим нареченим серед усіх дівчат та їх матерів: *Містер Бінглі незабаром перезнайомився з усіма головними особами, що були присутні на балу; був він жвавим і невимушеним, не пропустив жодного танцю* [7, с. 2]. Особливо приємно про манери містера Бінглі відгукнулася Джейн, вихваляючи його перед сестрою Ліззі: — *Він такий, яким і має бути молодий чоловік: розважливий, доброзичливий, жвавий; а які прекрасні в нього манери! Я таких ніколи не зустрічала раніше — така невимушеність, така бездоганна вихованість!* [7, с. 2]

Містер Бінглі був гарної вроди, чого не могли не помітити присутні на балу: *Містер Бінглі був гарний і виглядав шляхетно; він мав приємну зовнішність та невимушені, природні манери* [там само]. Найбільше, що хвилювало дівчат — це прибуток чоловіка, проте і на зовнішність звертали увагу.

Важливими для Бінглі були стосунки з його другом, містером Дарсі, який мав на нього колосальний вплив. Думка товариша була пріоритетною та дуже вагомим для Чарльза, що надалі призведе до негативних наслідків. Бінглі — простий і щирий у спілкуванні з другом, він пропонує Дарсі потанцювати з кимось на балу, щоб не сумувати: — *Нумо, Дарсі, — сказав він. — Послухай-но мене, ходімо танцювати. Не можу дивитись, як ти стовбичиш тут сам-один, виглядаючи цілковитим бовдуром. Краще б ти потанцював* [7, с. 2]. Вирази Чарльза не належать до високого стилю, якому віддавали перевагу англійські аристократи, репліки прості та короткі. Герой користується розмовно-побутовою лексикою.

Важливим проявом маскулінності були розумові здібності чоловіків. У цьому плані Бінглі не настільки розумний, як Дарсі: *Своїми розумовими здібностями Дарсі переважав Бінглі. Не те щоб останній недобирав розуму, просто Дарсі був справді дуже тямущим* [там само, с. 3]. Саме тому Чарльз завжди прислухався до порад Дарсі та приймав остаточне рішення після розмови з ним: *Із містером Дарсі його пов'язувала міцна дружба, незважаючи на велику відмінність їхніх характерів. Дарсі вподобав Бінглі за невимушеність, відкритість і піддатливість його вдачі, котра дуже сильно відрізнялася від вдачі його власної, що, здавалося, його цілком задовольняло. Бінглі неохотно вірив у силу дружніх почуттів Дарсі та надзвичайно поважав його думку* [7, с. 3].

Водночас, у Бінглі є риси характеру, які не були притаманними чоловікам, про що свідчать його емоційні вислови. Стереотипні уявлення про чоловіків, яких дотримувались у той час, вимагали при-

ховувати й не проявляти емоцій. Однак Чарльз не відпустив хвору Джейн під дощем додому, демонструючи доброту і турботливість: — *Відправити додому?! — скрикнув Бінглі. — Про це і думати не слід! Певен, що моя сестра і слухати не захоче про від'їзд* [7, с. 6]. Окличні речення у мовленні Бінглі вказують на його схвильованість, щирість і небайдужість у такій ситуації.

Ці якості містера Бінглі помітила і уважна Елізабет: *Єдиним з компанії, хто викликав у неї хоч якусь симпатію, був їхній брат. Його турбота про Джейн була очевидною, а та ввічливість, з якою він ставився до неї самої, — надзвичайно приємною* [там само]. Бінглі був щирим і уважним також і до Елізабет. Коли вона прийшла провідати свою старшу сестру, він не звернув увагу на її брудний вигляд, адже вона йшла під дощем аж до його маєтку: — *Вона хотіла продемонструвати свою любов до сестри, і це — дуже похвально, — сказав Бінглі* [там само].

Бінглі мав типове для більшості англійських аристократів розуміння поняття «освіченість у жінок». Як романтична людина він вважав, що всі дівчата дуже освічені: — *Дивно, як тільки у дівчат вистачає терпіння ставати такими освіченими і розвиненими! Вони зараз усі такі! Всі вони добре малюють, клеять ширми і в'яжуть гаманці. Щось я не пам'ятаю дівчат, які б не вміли всього цього робити, а про дівчину, котру представляють уперше, неодмінно скажуть, що вона надзвичайно розвинена та освічена* [7, с. 7]. На думку Чарльза, дівчина й не повинна бути розумною чи кмітливою, вона просто повинна вміти малювати, грати на фортепіано, можливо, щось в'язати. Отже, як і більшість чоловіків того часу, він хотів, щоб його майбутня дружина займалася домашніми справами і гарно виховувала дітей — більше нічого від неї і не потрібно.

Чарльз як людина вихована і з гарною освітою не боявся бути самокритичним: — *Усе, що я роблю, я роблю похапцем, — відповів Бінглі... [там само]; — ...боюся, що людина, в якій легко розібратися, виглядає жалюгідно* [там само].

Про емоційність Бінглі свідчить не тільки мовлення, а й стиль письма, на що звернула увагу його сестра: — *Чарльз пише так небало! Половину слів він забуває написати, а решту — викреслює* [7, с. 8]. Чарльз виправдовується: — *Мої думки лнуть так швидко, що мені бракує часу висловлювати їх, тому адресати інколи нічого не розуміють у моїх листах* [там само]. Різними були й гендерні оцінки поведінки Бінглі в цій ситуації: Елізабет вважала, що така відповідь демонструє скромність Чарльза, тому навіть дорікати йому не хочеться. Проте його найкращий приятель Дарсі протилежної думки з цього приводу: — *Немає нічого більш оманливого, — мовив Дарсі, — ніж удавана скромність, бо в дійсності ти пишаєшся недоліками свого письма, тому що вважави їх спричиненими швидкістю твоїх думок і власною недбалістю при висловленні їх у листі; а останнє — на твоє переконання — не будучи похвальним, є зате дуже оригінальним* [7, с. 8].

Бінглі був щирим у своєму коханні до Джейн. Коли дівчина майже одужала, вона вирішила провести вечір у компанії друзів: *Почуття радості, симпатії й турботи переповнювали його. Перші півгодини він тільки те й робив, що підкидав у камін дрова, щоб Джейн знову не застудилася від перемини кімнати; потім вона, виконуючи його побажання, сіла з іншого боку каміна, щоб бути подалі від дверей. Нарешті він умостився біля неї і майже ні з ким, крім неї, не розмовляв* [там само].

З іншого боку, залежність Чарльза від думки Дарсі стосовно сім'ї його коханої, невпевненість у собі призвели до того, що він поїхав від неї навіть не попрощавшись. Оцінку такої поведінки Бінглі авторка описала крізь призму думок проникливої та уважної Елізабет: *Не менше ніж раніше залишалась Елізабет впевненою у його щирих симпатіях до Джейн, але попри своє незмінне добре до нього ставлення, вона не могла без роздратування, що інколи межувало з огидою, думати про ту легковажність, той брак твердості характеру, котрі зробили Бінглі залежним від друзів-інтриганів і спонукали його принести власне щастя в жертву їхнім примхам і хитромудрим намірам* [7, с. 10].

Отже, маскуліність у поведінці Чарльза Бінглі, зокрема й мовленнєвій, свідчить про традиційність цього стереотипу серед аристократів патріархальної Англії. Однак у нього наявні й нетипові для чоловіків емоційність, невпевненість у собі, залежність від думок інших, що пояснюється специфікою виховання в сім'ї, де були дівчата, його сестри; очевидною є й відсутність у процесі виховання моделі поведінки батька як сильного й мужнього голови родини.

Протилежним проявом маскуліності був Фіцвільям Дарсі — багатий одинак, втілення гордості та зарозумілості. Містер Дарсі справив доволі гарне перше враження на оточуючих: *він прикував увагу всіх присутніх у кімнаті своєю елегантною, високою статуєю, гарними рисами обличчя, шляхетною зовнішністю, а ще — чуткою про свої десять тисяч фунтів на рік, що поширилась кімнатою відразу ж, як він до неї зайшов. Чоловіки в один голос заявили, що він виглядає як справжній мужчина, дами ж проголосили, що він навіть гарніший за містера Бінглі* [7, с. 2]. Але дуже скоро була помічена його зверхність, що перекривала значущість не тільки його статків, а й краси та інтелігентності: *він був зверхнім, стриманим, прискіпливо-примхливим, а його манери, попри їх витонченість, були не надто привітними; постійно викликав у оточуючих роздратування* [там само]. Він скептично оцінює молодих леді на балу, зокрема й міс Беннет: — *Вона нічогоєнька, але недостатньо гарна, щоби привабити мене; наразі ж я не в тому настрої, щоб виручати молодих дівчат, погорджених іншими чоловіками* [там само]. Складні речення зі зворотами у його мовленні свідчать про начитаність та ерудованість.

Дарсі — представник елітного кола, що, на думку більшості людей з його оточення, дозволяло бути гордим: *Немає нічого дивного в тому, що такий витончений та елегантний молодик, на чиему боці всі переваги — і родовитість, і багатство, — має про себе дуже високу думку. Якщо можна так висловитися — він має право бути гордовитим* [7, с. 4]. Типовим проявом маскуліності в патріархальному суспільстві було й те, що сам Дарсі не вважав гордовитість вадою свого характеру: *...розумна людина завжди зможе тримати гордовитість під пильним контролем* [7, с. 10].

Як самодостатній чоловік із сильним характером, він демонструє нетипове ставлення до жіночої освіти. На його думку, шиття і музики недостатньо, щоб можна було говорити про освіченість та розвиненість дівчини: *...але до всього цього їй треба додати і децю дуже суттєве — розвиток власного розуму через прочитання великої кількості книжок* [7, с. 7]. Довгі й змістовні листи до молодшої сестри свідчать про начитаність та уміння висловлювати свою думку.

У Фіцвільяма складний характер, не всі його розуміють, але він живе за своїми принципами і не завжди здатний підлаштовуватися під інших людей або ситуації: *Мій характер не дуже піддатливий — не знаю; не досить піддатливий, аби всім подобатись. Я не здатен так просто забувати дуручі та пороки інших, тим більше — образи, яких вони мені завдали. Я не поспішаю відгукнутися на першу ж спробу натиснути на мої почуття. Мабуть, мій характер можна схарактеризувати як вразливий. Якщо хтось втрачає мою повагу, то він втрачає її назавжди* [7, с. 10]. Він здатний до самоаналізу; його мовлення насичене синонімами, вставними словами, яскраве та образне.

Іноді він буває самокритичним: *— Я зовсім не претендую на бездоганність. Маю достатньо багато недоліків, але сподіваюся, що жоден із них не має відношення до моїх розумових здібностей [там само].*

Закоханість у Ліззі, змінює ставлення Дарсі не тільки до неї, а й до інших людей. Вона примусила його звернути увагу на себе гарною вродою і розумом. Ліззі саме та дівчина, на яку не просто приємно дивитися, а з якою цікаво спілкуватися, сперечатися, обговорювати різні теми. Важливо й те, що Еліза та Фіцвільям мають схожі характери, про що говорить сама Ліззі: *...завжди вбачала сильну схожість між способами нашого мислення. Ми обоє маємо відлюдькувату, небалакучу вдачу. Ми не любимо говорити, крім хіба що тих випадків, коли збираємося сказати щось таке, що ошелешить усіх присутніх і приказкою закарбується у пам'яті прийдешніх поколінь* [7, с. 17].

Дарсі негативно ставився до родини Беннетів, особливо до міс Беннет. Він не міг пробачити їй невихованість, грубість та пліткарство. Саме це й стало поштовхом до того, що він порадив другові не одружуватися з Джейн, адже для нього статус сім'ї був надзвичайно важливим. Коли Дарсі вперше робив пропозицію Елізабет вийти за нього заміж, він яскраво продемонстрував і свою стереотипну маскуліність, і патріархальність, характеризуючи статус її родини: *Ви що, хотіли, щоб я радів із недостатньої знатності ваших родичів? Млів од бажання породичатися з людьми, чие суспільне становище так сильно поступається становищу моему?* [7, с. 35].

Достойна відповідь Ліззі, яка не поступалася йому своїм інтелектом і назвала його *пихатою, марнославною людиною, яка егоїстично-зневажлива до почуттів інших людей*, протверезила його, але аристократичне виховання й закладена з дитинства повага до жінки, дали йому можливість стримано відповісти: *Ви вже сказали достатньо багато, пані. Я чудово розумію ваші почуття, і тепер мені тільки й лишається, що соромитися своїх. Вибачте, що я забрав так багато вашого часу, і прийміть мої найкращі побажання доброго здоров'я та щастя* [7, с. 35]. Мовлення героя демонструє обізнаність з етикетними нормами поведінки справжнього джентльмена.

Дарсі — щирий і відданий у коханні, він проявляє найкращі якості справжнього чоловіка, рятує не тільки Лідію, сестру Ліззі, від ганьби, а й усю родину Беннетів.

Кохання змінило його поведінку, думки, зміст висловлювань. Дарсі просить вибачення щирими й простими словами: *Моє поводження з вами було жажливим і непростимим. Я не можу згадувати про нього без огиди. Я не можу так легко примиритися з самим собою. Спогади про мої тодішні слова, мою поведінку, мої манери, мої вирази впродовж усієї нашої розмови протягом багатьох місяців були — і залишаються зараз — невимовно болючими для мене* [7, с. 66]. Він висловлюється простими й короткими реченнями, неускладненими зворотами.

Як розумна й інтелігентна людина, Дарсі розуміє важливість виховання, він здатний до критичного самоаналізу: *У мене заклали добрі принципи, але при цьому забули вказати, що вони погано узгоджуються з гордовитістю та марнославством. На жаль, я був єдиним сином (і багато років — єдиною дитиною), і тому батьки мої розбестили мене. Вони, добрі люди (особливо мій батько — такий поблажливий та приязний), дозволили, спонукали — навіть навчили мене бути егоїстичним та нетерпимим до чужої думки, байдужим до всіх поза межами свого родинного кола, погано думати про решту людей і — принаймні — намагатися думати погано про їхні достоїнства та розумові здібності в порівнянні з моїми* [7, с. 67].

Отже, монологи та репліки в діалогах містера Дарсі дозволили простежити еволюцію його особистості від англійського аристократа XIX ст., чия поведінка, зокрема й мовленнєва, яскраво репрезентувала традиційний стереотип маскуліності патріархального суспільства, до молодого чоловіка, який здатний до самоаналізу, визнання своїх помилок і готовий змінювати себе.

Висновки. Мовленнєва поведінка головних героїв роману Джейн Остін «Гордість і упередженість», Дарсі та Бінглі, репрезентує два типи маскулінності: традиційного англійського джентльмена та романтичного парубка. Містер Дарсі, описаний авторкою як взірць заможного чоловіка англійського консервативного суспільства, як чоловік, який знає, чого хоче й усвідомлює цінну собі. Він — принциповий джентльмен, який прагне, щоб до його думки прислухалися, цінували його поради, не сперечалися з ним. Домінуюча риса характеру Дарсі — гордість — була притаманна чи не всім чоловікам його статків. Адже всі заможні холостяки прекрасно розуміли, що є здобиччю для незаміжніх дівчат, але право вибирати залишалося за ними. Звідси на початку роману й упереджене ставлення головного героя до майбутньої коханої Елізабет Беннет. Водночас, цей джентльмен, звертав увагу на інтелект та ерудованість дівчат, прислухався до своїх почуттів і зробив пропозицію дівчині без приданого, що було нетиповим у той час. Містер Бінглі — повна протилежність свого друга. Він — романтик, мрійник, м'яка та несамостійна людина. Бінглі повністю залежить від думки оточуючих. На нього впливає Дарсі, сестри та близькі родичі. Бінглі прихильно ставиться до всіх, не хизується своїми статками, не вважає себе кращим за інших. Він — добрий, порядний, вихований, навіть намагається не осуджувати міс Беннет за вкрай необдумані вчинки та вульгарну поведінку. Бінглі шукав спокійну, стриману, гарну дівчину, яка б стала слухняною дружиною та люблячою матір'ю його майбутніх дітей, що було типовим для чоловіків XIX століття.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням та зіставленням стереотипів фемінності та маскулінності в текстах української та зарубіжної жіночої прози XIX ст.

Література

1. Афоніна І. Ю., Ткачова О. С. Мовностилістичні аспекти перекладу в англomовному психологічному романі. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2020. Вип. 14. Т. 2. С. 91–96.
2. Бовуар С. Друга стаття. Київ : Основи, 1994. 390 с.
3. Васильєва Л. Маскулінність і фемінність у мові (на матеріалі слов'янських та неслов'янських мов). *Слов'янський збірник: зб. наук. праць / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова*. Чернівці : ВД «Букрек», 2017. Вип. 21. С. 141–156.
4. Левченко О. Лінгвістичні дослідження гендеру в Україні. *Людина. Комп'ютер. Комунікація* : зб. наук. праць. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. С. 74–83.
5. Марчишина А. А. Гендерна ідентичність в англomовному постмодерністському дискурсі : соціокультурний та лінгвопоетичний аспекти (на матеріалі наукових, публіцистичних та художніх текстів) : монографія. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О. А., 2018. 452 с.
6. Маслова Ю. Особливості розвитку гендерних лінгвістичних досліджень в Україні. *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «філологічна»*. 2015. Вип. 5–7. С. 100–105.
7. Остін Дж. Гордість і упередженість. URL : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8568/>
8. Саричева М. В. Відомі письменниці з чоловічими іменами. *Блог Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки*. 2016. URL : http://booknazy.blogspot.com/2016/03/blog-post_5.html/
9. Стус Д. Оксана Забужко : «В українській культурі не було місця для осмислення екзистенційного досвіду жінки...». *Дзеркало тижня*. 2003. № 4 (1–7 лютого). С. 19.
10. Тараненко О. О. Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2021. 346 с.
11. Філоненко С. Джейн Остін : 200 років слави. *ЛітАкцент*. 2017. URL : <http://litakcent.com/2017/11/10/dzheyn-ostin-200-rokiv-slavi/>
12. Яковлева О. В. Гендерний стереотип фемінності в контексті ритуалів на різдвяні свята в українській традиційній культурі. *Слов'янський збірник / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова*. Одеса, 2019. Вип. 23. С. 185–196.

References

1. Afonina, I. Y., Tkachova, O. S. (2020), "Linguistic and stylistic aspects of translation in an English-language psychological novel", *Transcarpathian philological studies* ["Movnostylistychni aspekty perekladu v anhlomovnomu psykholohichnomu romani", *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*], Uzhhorod National University, Uzhhorod, Issue 14, Vol. 2, pp. 91–96.
2. Beauvoir, S. (1994), *The Second Sex* [*Druha stat'*], Osnovy Publishing House, Kyiv, 390 p.
3. Vasyl'yeva, L. (2017), "Masculinity and femininity in language (on the material of Slavic and non-Slavic languages), *Slavic collection* : Collection of scientific works [Maskulinnist' i feminnist' u movi (na materiali slov'yans'kykh ta neslov'yans'kykh mov)", *Slov'yans'kyi zbirnyk : zb. nauk. prats'*], Odesa I. I. Mechnikov National Univ., Bukrek Publishing House, Chernivtsi, Issue 21, pp. 141–156.
4. Levchenko, O. (2017), "Linguistic studies of gender in Ukraine", *Person. Computer. Communication* : a collection of scientific papers ["Linhvistychni doslidzhennya henderu v Ukrayini", *Lyudyna. Komp'yuter. Komunikatsiya* : zb. nauk. prats'], L'viv Polytechnic Publishing House, L'viv, pp. 74–83.
5. Marchyshyna, A. A. (2018), *Gender Identity in the English Postmodern Discourse: Socio-Cultural and Linguistic-Poetic Aspects (Based on Scientific, Journalistic and Fiction Texts)* : a monograph [Genderna identychnist' v anhlomovnomu postmodernist-s'komu dyskursi : sotsiokul'turnyy ta linhvostylychnyy aspekty (na materiali naukovykh, publitsystychnykh ta khudozhnikh tekstiv) : monohrafiya], PP Buynyts'kyi, O. A., Kam'yanets'-Podil's'kyi, 452 p.
6. Maslova, Yu. (2015), "Features of the development of gender linguistic research in Ukraine", *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy, Series Philological* ["Osoblyvosti rozvytku hendernykh linhvistychnykh dos-

lidzhen' v Ukraini", *Naukovi zapysky natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya», Seriya filolohichna*, Ostroh, Issues 5–7, pp. 100–105.

7. Austin, J. (2021), *Pride and Prejudice* [Hordist' i uperedzhenist'], Available at : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8568/>

8. Sarycheva, M. V. (2016), "Famous writers with male names", *Blog of the Mykolaiv Regional Universal Scientific Library* ["Vidomi pys'mennytsi z cholovichymy imenamy", *Bloh Mykolayivs'koyi oblasnoyi universal'noyi naukovoï biblioteky*], 2016. URL : http://booknazy.blogspot.com/2016/03/blog-post_5.html/

9. Stus, D. (2003), "Oksana Zabuzhko: «There was no place in Ukrainian culture for comprehending the existential experience of women...»", *Dzerkalo Tyzhnia* : newspaper ["Oksana Zabuzhko : "V ukrayins'kiy kul'turi ne bulo mistysya dlya osmyslennya ekzystentsiynoho dosvidu zhinky..."", *Dzerkalo tyzhnya*], Kyiv, № 4 (February, 1–7), p. 19.

10. Taranenko, O. O. (2021), *Androcentrism in the system of linguistic coordinates and the modern gender movement* [*Androtsentryzm u systemi movnykh kordynat i suchasnyy hendernyy rukh*], Dmytro Buraho Publishing House, Kyiv, 346 p.

11. Filonenko, S. (2017), "Jane Austin : 200 years of fame", *LitAkcent* : website ["Dzheyn Ostin : 200 rokiv slavy", *LitAkcent* : veb sayt], Kyiv. Available at : <http://litakcent.com/2017/11/10/dzheyn-ostin-200-rokiv-slavi/>

12. Yakovleva, O. V. (2019), "Gender stereotype of femininity in the context of rituals for Christmas holidays in Ukrainian traditional culture", *Slavic collection* ["Hendernyy stereotyp feminnosti v konteksti rytualiv na rizdvanyi svyata v ukrayins'kiy tradytsiyniy kul'turi", *Slov'yans'kyi zbiryk*], Odesa I. I. Mechnykov National University, Odesa, Issue 23, pp. 185–196.

Olga V. IAKOVLEVA,

Doctor of Philological Sciences (Grand Ph.D.), Full Professor of General and Slavic Linguistics Department, Odesa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzsky blvd., Odesa, 65058, Ukraine; tel.: +38 048 7651600; mob. +38 067 4818898; e-mail: olga.yakovleva.1920@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7686-7637.

Kateryna H. SILION,

Bachelor, Odesa I. I. Mechnikov National University, 24/26 Frantsuzkyi blvd., Odesa, 65058, Ukraine; tel. +38 050 5243593; e-mail: katesilion127@gmail.com; ORCID ID: 0009-0009-2772-2883.

VERBALISATION OF MASCULINITY IN THE PROTAGONISTS OF J. AUSTEN'S NOVEL «PRIDE AND PREJUDICE»

Summary. The *purpose* of the presented study is to analyse the speech behaviour of the young men — the protagonists of J. Austen's novel "Pride and Prejudice", Charles Bingley and Fitzwilliam Darcy, in order to identify the manifestations of the linguistic "patriarchy" in the English aristocratic society of the nineteenth century. The *object* of the study was the different types of masculinity embodied in the characters of Bingley and Darcy in the context of the novel, and the *subject* was the linguistic manifestations of masculinity stereotypes in the behaviour of the male protagonists. The study *results* show that Darcy and Bingley represent two different types of masculinity: the traditional stereotype of an English aristocrat, refined and delicate, is presented in Bingley's speech behaviour; Darcy's behaviour at the beginning of the novel illustrates the traditional stereotype of masculinity, and at the end, certain transformations of this stereotype are noticeable, which are due to the protagonist's love, as well as good upbringing, including the example of his father, who was a role model for his son. As a result, Darcy listens to his feelings and makes an offer to a girl from a poor family, which was not typical for the wealthy aristocrats of English society in the nineteenth century, preferring a happy future to material values. The protagonist performs deep introspection, which results in his sincere apology for his behaviour at the beginning of his relationship with his beloved girl. The *prospects* of the research are seen in the further study of stereotypes of femininity and masculinity on the basis of texts of both national and foreign women's prose.

Key words: gender linguistics, women's literature, gender stereotype, masculinity, types of masculinity.

Статтю отримано 11.04.2023 р.